

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Коваленко В.В.,

професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Луганський державний університет
внутрішніх справ ім. Дідоренка Е. О.

к.ю.н., професор

Чала Ю.С.,

здобувач вищої освіти ступеню магістр
Луганський державний університет
внутрішніх справ ім. Дідоренка Є.О.

У липні 2020 року набули чинності зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, якими було запроваджено нову категорію кримінальних правопорушень – кримінальні проступки. Статтею 215 КПК України визначено, що досудове розслідування кримінальних проступків здійснюється у формі дізнання у порядку, що передбачений КПК України. Під час розслідування таких кримінальних правопорушень застосовуються загальні положення Кодексу з урахуванням особливостей, які передбачені Главою 25 «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків». Вважаємо, що одним із проблемних напрямків імплементації згаданих новел законодавства є використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних проступків.

У ході дізнання дозволяється застосовувати усі класичні форми використання спеціальних знань: як процесуальні так і не процесуальні. Дізнавачі можуть на підставі ст. 40¹ та ст. 242 КПК України призначати судові експертизи, залучати спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій, отримувати від спеціалістів різного роду консультації тощо.

Утім, використання деяких форм спеціальних знань під час розслідування кримінальних проступків є ускладненим. Так, відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 219 КПК України, граничним строком закінчення досудового розслідування у формі дізнання, у випадках коли в провадженні було заявлено клопотання про проведення судової експертизи, є один місяць з дня повідомлення особі про підозру. При цьому, часто термін проведення судової експертизи перевищує один місяць, що унеможливорює закінчення дізнання у визначені законом строки. Наприклад, під час розслідування самовільного будівництва (ч. 1 ст. 197¹ КК України) можуть призначатися достатньо складні та тривалі будівельно-технічні експертизи; під час розслідування незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ч. 1 ст. 239¹ КК України) та

інших екологічних кримінальних проступків – судові-екологічні експертизи; у ході розслідування порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ч. 1 ст. 272 КК України) – гірничо-технічні, експертизи з питань охорони праці тощо.

Крім того, сторона захисту може усвідомлюючи таку проблему зловживати своїми процесуальними правами та клопотати про проведення експертизи з метою затягування провадження та ускладнення його закінчення.

Проблемним видається й залучення спеціаліста до проведення специфічних слідчих (розшукових) дій, що передбачені ст. 300 КПК України та можуть використовуватися тільки в провадженнях щодо кримінальних проступків. Так, у ході дізнання докази можуть збиратися й перевірятися шляхом відібрання пояснень, проведення медичного освідування, отримання висновку спеціаліста, зняття показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису та вилучати зняття і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей. По-перше, кримінальне процесуальне законодавство жодним чином не визначає процесуальний порядок проведення названих слідчих (розшукових) дій, а тому не зрозумілими є роль, завдання та процесуальний статус спеціаліста під час їх проведення. По-друге, дані С(Р)Д можуть проводитися до внесення відомостей про ознаки кримінального проступка до ЄРДР, і залучення спеціаліста до їх проведення за таких умов ще більше ускладнюється.

Найбільш проблемною формою використання спеціальних знань під час досудового розслідування кримінальних проступків, на нашу думку, є отримання висновку спеціаліста. Так, ст. 300 КПК України дозволяє дізнавачам з метою встановлення обставин вчинення кримінального проступку отримувати висновок спеціаліста, що має відповідати вимогам до висновку експерта. Отриманий висновок, відповідно до ст. 298¹ КПК України, є самостійним процесуальним джерелом доказів, яке за загальним правилом не може використовуватися у кримінальних провадженнях щодо злочинів. Нажаль законодавець не визначив процесуальний порядок отримання висновку спеціаліста та не передбачив конкретних вимог щодо його змісту, що унеможлиблює використання даної форми спеціальних знань на практиці.

Таким чином, уведення у правоохоронну практику нової категорії кримінальних правопорушень, кримінальних проступків, та специфічної процедури їх досудового розслідування допомогло розвантажити слідчих та в цілому підвищити ефективність діяльності органів досудового розслідування. Водночас, низка новел кримінального процесуального законодавства, зокрема щодо використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних проступків, є недосконалими та потребують ґрунтовного доопрацювання.

УДК 316.322-022.32:[346.9+347+349.3]
ББК 67

Правове регулювання суспільних відносин в умовах сталого розвитку: матеріали X Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ 10 грудня 2021 р.). Упоряд: Бевз С.І., Бирса Н.О., Серебрякова Ю.О. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021. 566 с.

В збірнику подані тези доповідей учасників X Міжнародної науково-практичної конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах сталого розвитку» (м. Київ 10 грудня 2021 р.), які містять погляди відомих вчених, молодих науковців і студентів, що роблять перші спроби наукових розвідок.

Матеріали доповідей учасників конференції упорядковані Оргкомітетом відповідно до інформаційного листа конференції.

За зміст доповідей Організаційний комітет відповідальності не несе. Посилання на збірник при використанні матеріалів обов'язкове.